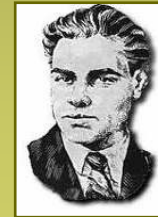

БЕЛИ МУГРИ

(стихозбирка од 12 песни)

Кочо Рацин (Коста Солев)

проф.Горан Станикевски-Горјански

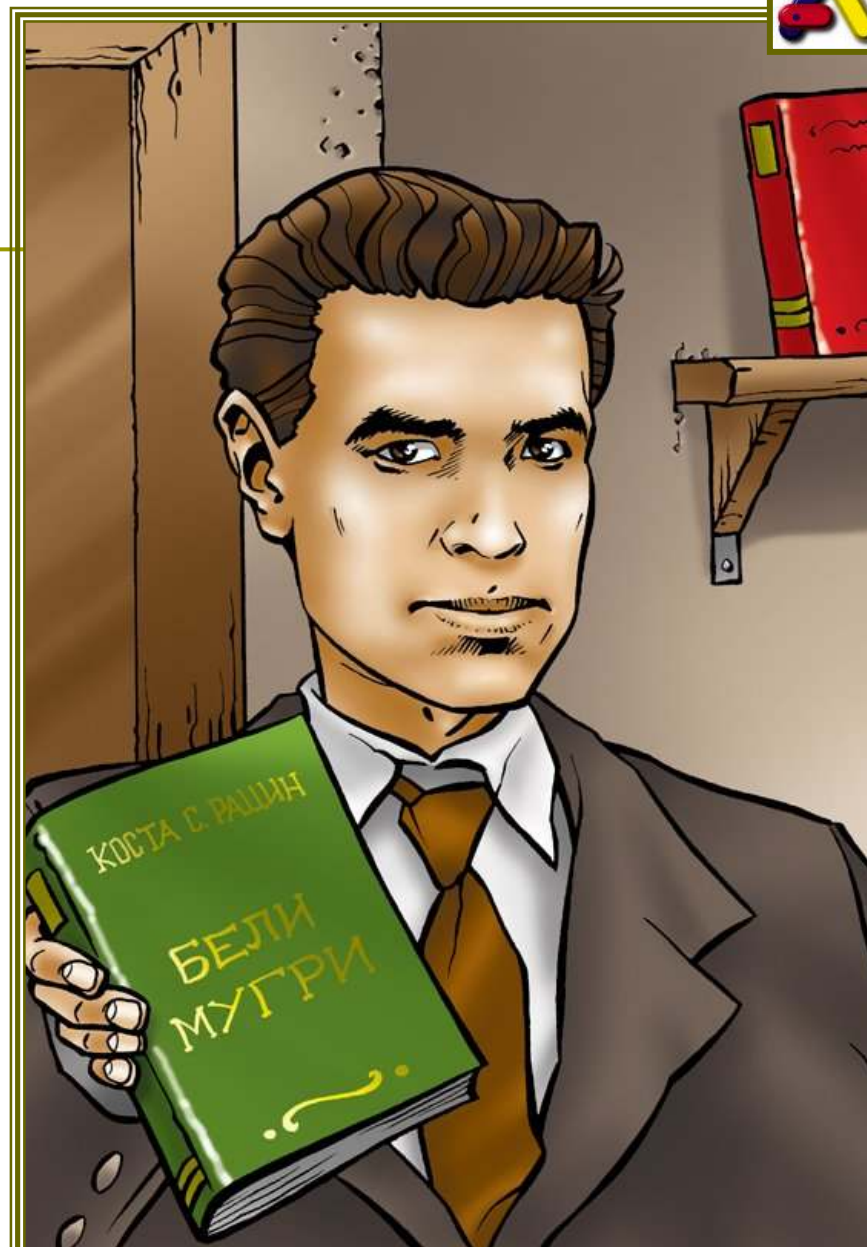

ПРЕДАВАЊЕ

Притисни **Shift+F5**

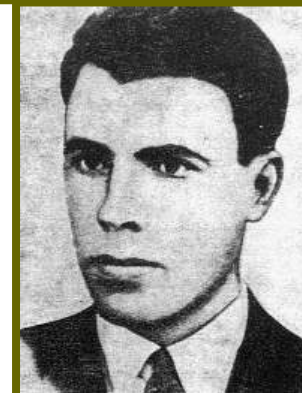
Коста Солев Рацин (1908-1943)

КОСТА СОЛЕВ е роден на 22 декември 1908 година во Велес, во семејството на сиромашниот грнчар Апостол Солев. Имал гладно и сиромашно детство во кое многу работел и учел.

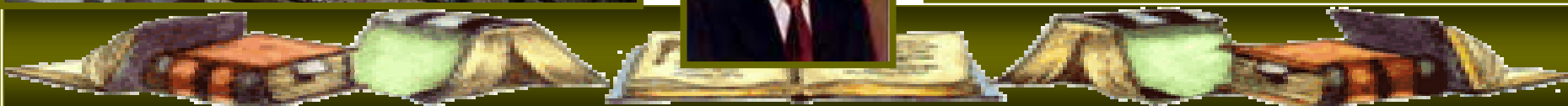
Марија Солева

Рано го сфатил ропскиот живот на македонскиот народ и затоа уште во детството кај него се јавила омраза кон експлоататорите.

Родната кука на Рацин во Велес

Поради сиромаштијата го прекинал школувањето во II клас нижа гимназија и му се посветил на татковиот, грнчарскиот занает. Но, секој слободен момент го користел за читање, повлекувајќи се на таванот и учејќи на свеќа. Ги читал делата на најистакнатите марксисти, социолози, писатели и мислители.

Меѓу двете светски војни станал член на Комунистичката партија на Југославија.

Во **1939 година**, во **Самобор**, до **Загреб**, била отпечатена на македонски јазик стихозбирката „**Бели мугри**“.

Книгата била забранета, но сепак брзо се раширила меѓу македонското население.

ВАЖНО

Во 1941 година тој работел во Софија, но по смртта на Коле Неделковски, тој бил гонет од софиската полиција, па избегал во Скопје. Тука работел во Народната библиотека, а живеел илегално. Малку подоцна се вклучил во партизанските одреди. Го издавал весникот „Илинденски пат“. Работел во партизанската печатница и подготвувал нова книга за печатење. Загинал несреќно(?) на 13.6.1943 година, на планината Лопушник.

ВАЖНО

ЛИТЕРАТУРНО ТВОРЕШТВО

Кај **Рацин** јасно се издвојуваат **две фази** во неговото творештво.

Првата фаза опфаќа песни напишани на српски јазик, а **втората**, на **македонски**.

ПРВА ФАЗА

Оваа фаза ги опфаќа песните посветени на невозвратената љубов што тој ја чувствувал кон **Рахилка Фирфова-Раца**. Тој и` пишувал картички со љубовни изливи, а некои од нив ги напишал со сопствена крв.

racin.org

ВАЖНО

Овие песни, вкупно **24** (19 на српски и 5 на бугарски јазик) како и 31 картичка го сочинуваат поетскиот ракопис **„Антологија на болката“**.

Во картичката од 6.10.1928 година, тој ќе напише:

„Го земам твоето име како мое, а затоа ти подарувам бесмртност, кондезиран воздив по тебе. Антологија на болката...и мое портре ако побараш...Капка крв од моето тело и душа- ја имаш веќе...Моето идно име- ме врзува засекогаш со тебе...

...Прости ми или проколнувај- сеедно.

А јас се` љубам, се` проштевам, и се` заборавам...

Едно само жалам: што не ја чув Смислата преку звукот на твоите зборови...

или барем нивната трага со мастило..."

Таа никогаш не му одговорила на неговите љубовни изливи.

ВАЖНО

Освен овие песни, во првата фаза спаѓа и обидот да напише роман „**Афион**“ или „**Опиум**“, на српски јазик, кој не го довршил, а ракописот бил запален при неговото апсење во 1934 година.

Во **1932** година, добива награда од хрватското списание „Литература“ за новелата „**Во каменоломот**“. Тој ги напишал и расказите: „**Резултат**“, „**Златен занает**“, „**Татко**“, „**Тутуноберачи**“, „**Пладне**“, „**Еден живот**“, „**Радоста е голема**“, „**Јулус**“, „**Новак**“.

ВАЖНО

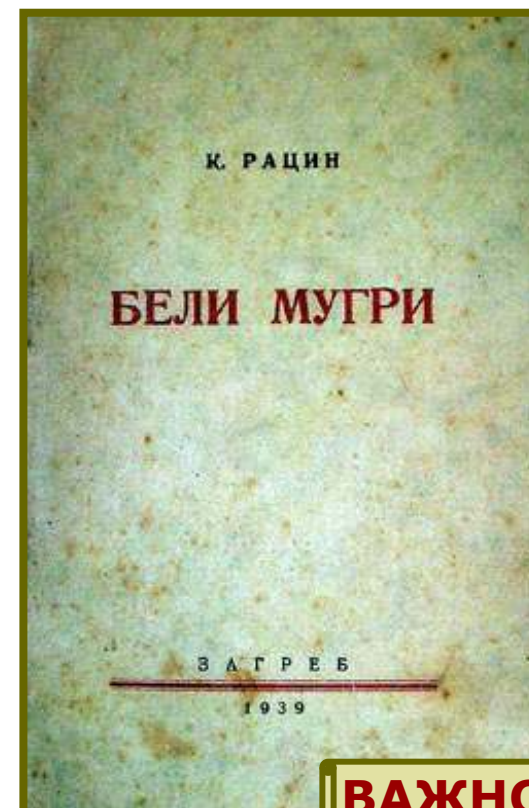
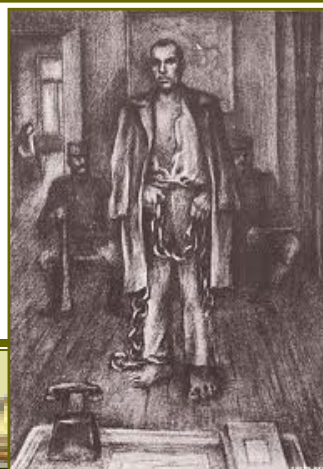

ВТОРА ФАЗА

Во **втората фаза**, **Рацин** ќе биде преокупиран со животот и експлоатацијата на македонскиот народ и ќе пишува на македонски јазик.

Ќе ја напише и објави стихозбирката **„Бели мугри“**, како и неколку есеи, критики и историски осврти.

ВАЖНО

БЕЛИ МУТРИ

Стихозбирката „**Бели мугри**“ е составена од **12 песни**, во **5 циклуси** напишани на **велешки дијалект со примеси од западно-македонските говори**, во кои доминираат **социјални и револуционерни теми**.

Насловот на стихозбирката е **симболичен-пејзаж** кој е посакуван од работниците, аргатите и сите експлоатирани луѓе. **Тоа е ново утро, нов почеток, нов живот во кој сите ќе бидат еднакви.**

„**Бели мугри**“ е создадена под влијание на народната поезија, на **Зборникот на Браќата Миладиновци**.

ВАЖНО

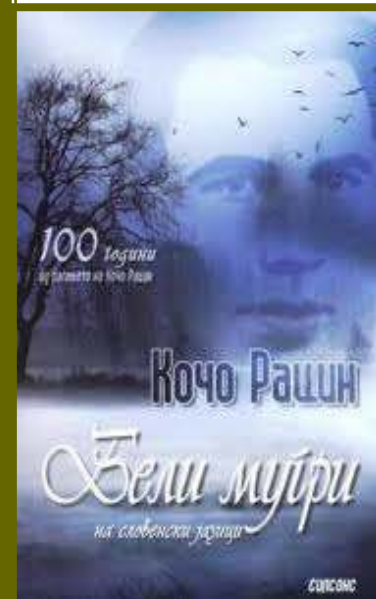
БЕЛИ МУТРИ

Стихозбирката опфаќа **12** песни:

Денови
Печал
Селска мака
Тутуноберачите
Ленка
Проштавање
Балада за непознатиот
Елегии за тебе
Утрото над нас
Татунчо
На Струга дуќан да имам...
Копачите

ВАЖНО

СОДРЖИНА

Аргатски мотив

Со аргатски мотив се песните: „Денови“, „Селска мака“, „Тутуноберачите“, „Печал“.

Денови

*Како на вратот ѓердани
ниски камења студени,
така на плешки денови
легнале та натежнале.
Денови ли се – денови
аргатски маки големи!*

На почетокот на песната, преку **компарација**, поетот ги опишува тешките аргатски денови. Тие се толку мачни- како ѓердан од камења постојано виснат на вратот од аргатот.

ВАЖНО

*Стани си утре порано
дојди си вечер подоцна,
наутро радост понеси
навечер тага донеси –
ај пусти да е, пуст да би
останал живот кучешки!*

Во продолжение, Рацин ги опишува аргатските денови, долги, неиздржливи, но сепак започнуваат со надеж дека овој ден ќе биде подобар од претходниот, но завршуваат со истата тага и очај дека ништо не се сменило. Употребувајќи го **контрастот** (наутро радост-навечер тага) тој го засилува чувството на безнадежност. Затоа преку **метафората** (живот кучешки), го завршува овој дел.

ВАЖНО

*Роди се човек – роб биди
роди се човек – скот умри,
скотски цел живот работи
за други, туѓи имоти.
За туѓи бели дворови
копај си црни гробови!*

Врвот на незадоволството и деградацијата на наемните работници е претставена во овој трет дел од песната. Аргатите се принудени да работат за друг, за да преживеат. Тие повеќе не се слободни луѓе, туку се робови на експлоататорите, кои им плаќаат толку малку, колку да сврзат крај со крај.

На крајот повторно употребува **контраст** (бели дворови-црни гробови), потенцирајќи ја огромната социјална разлика (некој може да живее раскошно, а за другите гробот е доволен).

ВАЖНО

*За себе само р'гај си
за себе маки тргај си –
нижи си ќердан денови
нижи си алки ковани,*

*нижи си синџир железен
околу вратот навезен!*

Во завршните стихови, во исчекување на барем малку оптимизам- го дочекува крајниот безизлез. Поетот го прикажува постојаното, трајно страдање на аргатите кои до крајот на својот живот ќе си го нижат ќерданот од тешки денови. **Метафорично** го претставува како железен синџир од алки ковани.

ВАЖНО

Освен наведените стилски фигури, поетот употребува **епитети** (камења студени, маки големи, живот кучешки, скотски живот, бели дворови, црни гробови, синџир железен); како и анафора (повторување на исти зборови на почетокот на стихот)- роди се...,
за себе...,
нижи си...

Според **мотивот** (аргатски), песната е под директно влијание на народната поезија. Со бавен ритам и патетичен тон се искажани **елегичните чувства** за тешкиот живот на македонскиот народ.

- * Песната ја сочинуваат **8 строфи** и тоа **4 со по 4 стиха (катрени)** и **4 со по 2 стиха (дистих)**.
Стихот е осмерец и не е римуван (бел стих).

ВАЖНО

Тутуноберачите

Вечната македонска мака со тутунот и тутуноберачите Рацин поетски ја преточил во оваа песна.

*На кантар студен со туч го мерат
а можат ли да го измерат,
нашиот тутун – нашава мака
нашава солена пот!*

Тутуноберачите го носат својот тутун на мерење (за откуп), но трудот што е вложен при обработката, никој не може да го плати. Преку **реторско прашање** поетот ја дава почетната слика на маката и безизлезот.

ВАЖНО

*Од темни зори на утрини летни
до никоја доба на вечери зимни
тој гладно пие тагата наша
и потта и крвта и снагата ни.
Жолт – жолти прави лицата бледни
и жолта гостинка у градите носи.*

Во продолжение го потенцира лошото влијание на тутунот врз работниците, нивната работа од утро до мрак и жолтата болест (туберколозата) која тутунот ја носи поради нивната незаштитеност.

Поетската силина во овој дел е постигната со **персонификацијата** на тутунот (оживување)- *тој ја пие тагата и животот*. Покрај тоа, со **инверзија** и **полисиндетон** (нижење на сврзници) тој уште повеќе го засилува страшното влијание на тутунот (*и потта и крвта и снагата ни*).

ВАЖНО

*По утрини росни, по мугрите пресни,
наведени ничкум по полињата родни
зачмаени ние го береме.*

**Лист по лист кини
лист по лист нижи
лист по лист превртуј, притискај,
лист по лист милно, таговно реди**

и на долга низа од капки пот
и надеж со клетва и зелена јад,
со коров поглед на очите матни
по кревките лисја жолтозлатни
прикаса горка на живот клет
нанижи безгласна а така јасна.

Описот на работата на тутуноберачите е најубавиот дел во песната. Поетот со спокоен тон ја раскажува приказната за листот и неговиот пат, за работниците кои својот живот му го посветиле нему и ропски му се предале.

Со употреба на **анафората** се постигнува силниот впечаток на доминација на листот- тој е главниот носител на преживувањето (заработката), но и на маката и смртта.

ВАЖНО

Та не знаеш ли?

Денот ли дојде тој да се мери – мерка му нема, а в градите длаби без да се запре, без дно да најде не тага а клетва, и в очи матни и не сакајќи сама се дига фуријата.

Кога доаѓа моментот на откуп, веќе спомнат на почетокот од песната- трудот, маката, деноноќната работа, болеста, замагленоста на очите- никој не може да ја плати.

ВАЖНО

*Кантарот носи лисјето златно
а в гради луто далгите беснат
на жолтата мака – на жолтиот тутун
на жолтата пот на рацете ни!*

Песната завршува како и „Денови“, без надеж дека нешто ќе се подобри.

Се чувствува само маката и тивкиот револт на тутуноберачот и неговата помиреност со судбината. Горчливоста на животот речиси ја чувствуваме и гледаме преку **жолтата боја** која е доминантна во песната. Жолти се листовите, тутунот, жолти се лицата, жолта е гостинката во гради, жолта е маката и жолта е потта.

- * Песната не е организирана во строфи, туку во слободни делови со нерамномерен број стихови.

ВАЖНО

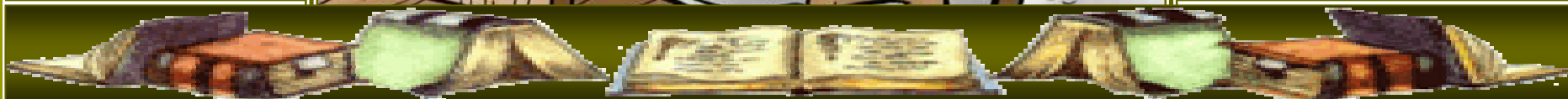

БАЛАДИ

„ЛЕНКА“

од Кочо Рацин

БАЛАДИ

Балади се „Ленка“ и „Балада за непознатиот“.

ЛЕНКА

„Ленка“ е можеби најпознатата, антологиската песна на Кочо Рацин.

*Откако Ленка остави
кошула тенка ленена
недовезена на разбој
и на наломи отиде
тутун да реди в монопол –
лицето и се измени
веѓи паднаја надолу
и усти свија кораво.*

Баладата за девојката **Ленка**, Рацин ја започнува директно, концизно и јасно, со принуденоста на девојката да го остави подготвувањето на својот чеиз и поради сиромаштијата да оди и да работи во монополот. Таа мачна работа не е за девојки и таа веднаш се изменила во ликот и се разболела.

ВАЖНО

*Не беше Ленка родена
за тија пусти тутуни!
Тутуни – жолти отрови
за гради – китки розови.*

Поетот револтирано извикува дека таа не требала да оди и да работи, бидејќи тутунот е отров кој за таквото нежно и младо суштество ќе биде кобен.

*Прва година помина
грутка в срцето и легна,
втора година намина
болест ја в гради искина.
Трета година земјата
на Ленка покри снагата.*

градација

ВАЖНО

Со многу стегнат израз, само во шест стиха, преку стилската фигура **градација**, поетот успева да ни ја претстави нејзината трагедија. Нејзината болест (грутка в срце), нејзината претсмртна мака (болеста ја в гради искина) и нејзината смрт (земјата ја покри снагата). Во тие услови толку вреди човековиот живот- шест стиха.

*И ноќе кога месечко
гроб и' со свила виеше.
Ветерчок тихо над неа
жална и тага рееше:
„Зошто ми, зошто остана
кошула недоткаена?
Кошула беше даровна...”*

Сепак поетот не може да не ја изрази својата тага за залудно изгубениот живот, за неоствареноста на девојчините соништа, да се омажи и да создаде семејство.

ВАЖНО

Мотив за пропаднатите занаети

Со мотивот на пропаднатите занаети, Рацин се преокупира во циклусот песни „**На Струга дуќан да имам**“. Циклусот содржи седум песни кои, можат да се поделат на **два дела**:

првите- во кои се искажува тагата заради пропаднатите занаети; и

вторите- во кои се искажува револт против капиталистичкото општество.

Циклусот, жанровски го определуваме како **елегија**, во која се искажува носталгијата по некогашниот чаршиски живот, љубовта меѓу луѓето, љубовта кон саканата и желбата за враќање на старите времиња.

ВАЖНО

На Струга дуќан да имам...

"Занаетот е златен..."
Народна пословица

*Изгори, - мерак, изгори,
изгори - пепел се стори!
Сал не скоривај јадови
на стари, добри мајстори!
Времиња тешки дојдова
уште по тешки прокуди,
од ден на ден се умира
и душа бере с години.*

*Не пеј песната страдална –
в гората капат лисјата,
водите течат - ронат брег
и влечат млади јасики,
Чаршиите изумреа,
дуќаните запустеа –
пропадна сичко, прокопса
занает златен - 'ргоса.*

ВАЖНО

Ние имавме чаршии
и рој - кошница пазари
и ред редени маази
полни, преполни со стока.
Слегнеш ли долу в чаршија,
минеш ли покрај дуќани –
пукот и врева - работа
и алтан полно чекмеце!
Сами ковавме кондури
правевме бочви, мотики,
с нашите раце мајсторски
дигнавме бели градови.
Кој ни ги срина, кој ни ги
очумаве градовите?
Кој ни запусте, затвори
дуќани, куќи високи?

ВАЖНО

Наквечер дојди, наквечер,
наквечер - в прва темница,
мини го прагот раскапан
влезе во трошна одаја,
на миндер седни накривен
со каракамен на гради:
каде е, каде радоста
каде е кука весела?
Штамата чмае, шамата
дебнее пуста проклета,
како ли, боже, чумата
в косите, сичко стегнала.
По сокаците чекорат
кондури с клинци ковани,
шамата сечат с ножови
и пијат вино румено.
А в бафчи трендафилите
слушат ги – со темницата
шепотот севда без мерак,
шепотат – златни времиња!

ВАЖНО

Прикаски си останаа
старите бочви со вино!
Прикаски болни, таговни
грутки во срце снеговни!
Раскапани, буѓосани
со обрачи 'ргосани,
по темни изби мемливи
ријат ги црвци смрдливи.
Никој не кова, не прави
старите бочви големи!
Старите бочви - преполни
со рујно вино црвено!
И ноќе - слушаш! - баботат
по бочвите сајбиите!
Деца се плашат - бегаат
сништа за стари времиња...

ВАЖНО

Банки дигнаа палати
распнаа мрежи широки,
банки дигнаа палати
и кули танки, високи:
нагоре кула висока
надолу земја длабока.
Од сичко носат кајмакот
од потта цедат го сокот,
од сичко носат кајмакот
маката нам оставаат!
Банки дигнаа палати,
банки на нови имами,
кондури друзи коваат
с мотики гроб ни копаат –
пајдоса, златен, 'рѓоса
нашиот чесен занает!

ВАЖНО

Ај, на наломи излези
бело Фиданче писано,
прошетај долу в чаршија
кога седам на кепенци!
Ако со око погледнам
око е - да го ископам,
ако со рака посигнам
рака е - да ја исечам.
Но ако срам ме залиса
оти сум жив закопан,
кажи ми, кажи, Фиданче
кај да се кријам со лице?
Мајстор бев и устабаша
мајстор бев - станав чираче:
за борч продадов дуќанот
за борч продадов алатот –
с две раци сум, и тија две
скапаја се без работа!

ВАЖНО

Тешката тага, тешката,
тешката тешко засвири!
Севда е тешка, голема,
уште по тешка прокуда!
Наточи вино крваво!
Наточи на вересија!
Донеси да ја коваме
на Крали Марко сабјата!
В горите лисја капале –
в избите води м'скајат!
В поле над млади јаганца
ножеви остри л'скајат.
На Струга дуќан да имам
на ќепенците да седам,
да видам, само да видам
и на ќепенкот да умрам!

ВАЖНО

Експресионистичко-револуционерен мотив

Разочараноста на поетот од животот на работниците во капиталистички услови е основен мотив во целата збирка песни. Тој речиси во сите песни се помирува со таквиот живот, односно само ја потенцира тешкотијата без да даде предлог како тој живот да се подобри.

Единствено во песната „**Копачите**“, поетот јасно повикува на борба против таквиот живот (**револуција**).

ВАЖНО

КОПАЧИТЕ

Се к'ти ноќта црна!
Се рути карпа - мрак!
И петли в село пеат
и зората се зори –
над карпа в крв се пие
и темнината пие
силно
светнал
ден!
Пробудете се морни
копачки и копачи –
на трудот
црн
народ!

Уште на почетокот на песната, поетот со **извична интонација** ги повикува работниците (копачите и копачките) да тргнат во новиот ден кој силно ќе светне (слободата). Тој ги повикува да се разбудат, да ја кренат главата од ропството во кое се наоѓаат и самите да си го создадат подобриот живот.

ВАЖНО

Во продолжение го опишува мизерниот живот на работниците, нивните страдања и работата од утро до мрак за да преживеат.

*Со мотика на рамо
за корка сува леб,
по патиштата стрмни,
по полињата рамни,
у вивналиов ден
да тргнеме и ние
страдалници од век!*

Поетското јас се поистоветува со работниците. Тој е подготвен да им се придружи во борбата.

ВАЖНО

Преку работата на копачите, симболично
е претставена борбата и револуцијата:

*... На работа!
На труд!
Да прокопаме меко
полињата родни
афион, тутун, житце
да родат благородни.
И по кривите вади
да пропуштиме води
за оризите млади
и зелени лободи.
На работа!
На труд!*

ВАЖНО

Да роди род богат!
Да бликне живот млад!
На пепел троскот, пелин
во огин пламен јад!
Жилите да пуштат
корења длабоко
плодови да бликнат
високо, високо
слободно
на воздух!
Ораме со рало
но земјата ни златна
колку е богатата!
На пепел троскот, пелин!
Во огин пламен јад!
Да престане, да снема
тагата голема
за голиот живот
на човек
станал –
скот.

ВАЖНО

И в таја мугра пресна
да екне дружна песна
на дружните удари –
та бијат срца млади
и растат силно гради
пребликнати со јад!
Од сички маки тешки
не видовме бел ден,
а од солзи жешки
не стануе меден
нашиот живот!
На работа!
На труд!

ВАЖНО

Повикот за борба станува посилен
повикувајќи ги работниците на работа,
на труд! **Поетот револуцијата ја сфаќа**
сериозно и сеопфатно. Тој мисли на
светска револуција, на револуција
против сите експлоататори и затоа вели:

Та не сме саде ние
та не сме саде тука –
ние сме по цел свет
безбројни
милиони
на трудот
црн –
народ!

ВАЖНО

Песната, за разлика од претходните, завршува **оптимистички**, односно со надеж за подобар живот:

*Да биде честит денот
и првата ни стапка
у, првиот ни век!
Ќе мине силен ек
ќе б'сне сонце златно –
по секаде на светот
ќе згине срамно гнетот –
ке л'сне живот нов!
И реки ќе потечат,
и бreme ќе одвлечат
на вековита смрт!
Реките од живи
и пробудени сили
на копачи
копачки
и страдни
голи
гладни
по целата земја!*

ВАЖНО

*Се к'ти ноќта црна!
Се рути карпа - мрак!
И петли в село пеат
и зората се зори –
над карпа в крв се мие
и темнината пие
СИЛНО
СВЕТНАЛ
ДЕН!*

На крајот поетот ја повторува првата строфа за да ја искаже својата увереност, а и уште еднаш да поттикне и да нагласи дека времето за револуцијата е дојдено.

Останатите песни на Рацин се со:

печалбарски мотив, песната „Проштавање“; **патриотски мотив**, „Елегии за тебе“ и „Утрото над нас“ и

исповедно-патриотска е песната „Татунчо“.

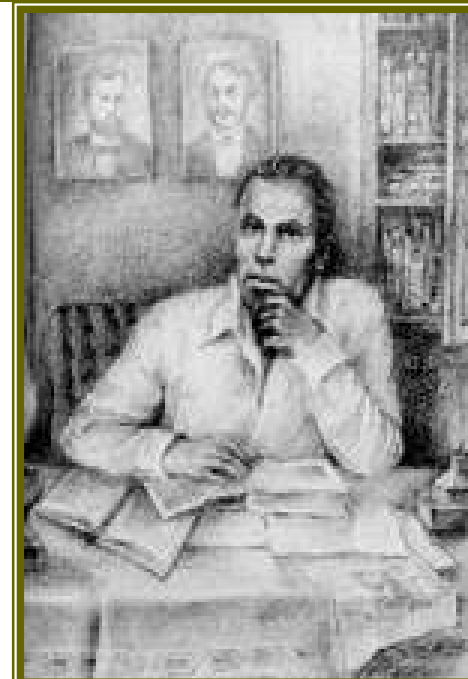
ВАЖНО

Кочо Рацин - Простевање

Не ли ти кажав, не ли ти кажав,
нели ти реков на проштавање?
Ич не ме чекај, ич не ме пекај
Белград е ламња, во Белград ја роб
снага по туѓи палати оставам,
снага во усни несити клавам,
и дома — дома не ќе се вратам,
не ќе ги пијам очите твои
не ќе ја гледам снагата твоја -
далеку негде сувата рака
по тебе, Вело, пустата мака
пуста ќе остане...

Знам оти ѓердан веќе не нижеш,
знам оти чеиз и ти не везеш,
знам, Вело, пусто остана сичко -
не ли си и ти аргатка клета?
Тутуни садиш, тутуни нижеш,
тутун таговно у монопол редиш,
ме споменуваш и ем си жалиш
денови — крепи тешки си редиш -
Величко, мори, другачко златна!

← печалбарски мотив

↓
ВАЖНО

Но почуј, Вело, што ќе ти кажам!
Не ми се, Вело, жали и клети!
Подигни очи — очи засвети
нија очи, што душа горат!
Тој што ни, Вело, однесе сичко -
тој ни остави од темно темен
веков за мака — но и за борба.
Има на вој свет како нас многу!
Има ги, има — мачат се, копат,
копачи копат по темнината,
копачи копат и тунел дупат.
И има, има — радост голема
радост длабока во темнината:
да светиш, Вело, жар да се стопиш -
во борба гроб ти душа не зема.

Kosta Solev Racin

ВАЖНО

Кочо Рацин - Елегии за тебе

патриотски мотив

Вчера си појдов, наминав
низ таја гора зелена
под тија буки високи
по ќилим сенки широки.

Одев со глава замаен
наведната, мртов, зачмаен,
одев со грутка на срце
и каракамен на гради.

Деј гиди горо зелена!
Деј гиди водо студена!
Пилците пеат – ти плачеш,
сонцето грее – ти темнееш.

Ако ги криеш коските
на дели млади јунаци
тука што лежат по тебе
за тија темни дубрави –
зошто ги таеш песните?
Зошто по тебе дрвјата
и на дрвјата гранките
и на гранките лисјата
шумолат скришно таговно?

ВАЖНО

Таму горе на небото
зора руди, земја буди,
ден морави шири крила
и алова точи свила,
таму зора црвенеа –
мое срце ми црнее.

Ископајте длабок бунар
извадете ладна вода
натопете лути рани
да не горат, да не болат.

Зоро златно и румено!
Зоро слатка посестримо!
Ти изгреваш на далеку –
да ли еднаш ќе изгрееш
силно, силно, дури милно
над долови и над гори
над полиња и над реки
над мојата татковина?

Два брега – двата стрмнини.
А од брег на брег танок мост.
Под мостот вода морава –
тече и мие ранава.

Тече од векот вековит
и нова и се`нова по нова,
тече, а тука маките
се`стари и се`постари.

ВАЖНО

**Тече и влече со себе
сичко што стои пред неа,
а на брегови животот
чмае у троскот зараснат!**

**Течи си водо студена!
Течи си – рони брегови!
Течи – и нам низ срцето
нели и крвта ни тече?**

**Скотски е, скотски животот аргатски
у темно засидан,
до скот сме синко попритиснати
на овој свет убав.**

**Кој ни ги скрши белите крилца
крилца на галаби бели?
Кој ни замати извори бистри
извори на души чисти?**

**И кој раздвои, и кој раздвои
човек од човек со сид?
И кој направи, и кој направи
човек на човека роб!**

ВАЖНО

**Та човек од човек
да страда
и тегне
и бега
од лулка до гроб?**

**Ти да знаеш, паметуваш
и ем да си на ум да имаш –
работник си – и работник
ти ќе паѓаш и се дигаш.**

**Луњи ли ќе пусти дојдат
сонце ли ќе јасно грејне –
патиштата, патиштата
пред тебе се на борбата.**

**Како сртта вечна што е
така борба долго трае.
Но од смртта е по силна
по патиштата борбата!**

**Исцедете, ограбете
пот и труд и мяса голи,
уста пуста затворете
да не каже оти боли.**

ВАЖНО

**Очи црни ископајте
да гледајат не давајте,
раци машки прекршете
срце лудо наранете.**

**Угаснете и светлини!
Мрак ќе биде – каракамен.**

**Има, има – в темнината
нешто живо пак да свети:
има болка на душата
има души наранети.**

**Болка боли – болка гори
болка пече, душа мори.
А болката кога свети –
тешко, тешко, тешко клети!**

ВАЖНО

Кочо Рацин - Утрото над нас

← патриотски мотив

Од далечнините модри се веат
на сонцето златните далги,
од далечнините модри се леат
на утринта росните влаги.
Под долги, меки ширини рамни
магла се танка крева
и по селата мали - заспали
шумоли скришно врева.
Шумоли - в срце тага налева
за црноземните робја,
шумоли скришно за мртви поља
за села и градови - гробја.
Ех, тија долги ширини рамни!
Ех, таја мака пуста!
Мртви и темни сурови гламњи
скршена гранка маслинка!
По тија пот се човечка дими
и снага крвава цвили,
по тија радост никого нема
а сонце радосно има!
Но тија росни утрини пресни
копнат во гради и тлеат.
Копнат и како бура пеат
и како огин палат.

ВАЖНО

Кочо Рацин - Татунчо

На Бана

Не ме колни, не ме жали!
Не ми нижи низа клетви!
Камен тежок живот ми е
а по тежок одзив пусти
по народни думи свети!
Ако кука не направив
со високи шимшир порти,
кука цел свет братски ми е
братски срце што отвора,
срце - порта највисока,
срце - кука најширока.
Ако жена не донесов
ѓул - трендафил во одаја
верна, добра млада љуба –
не ме колни, не ме жали:
во борбата другарката
сонце сјае, сонце трепти!
Ако млади си години
по друмишта, по патишта
в младост горка распосејав –
погледни ми право в очи:
ти ли беше што пееше
"Ајдутин мајка не рани..."
И ако не умрам дома
туку кај што стии пиштат
в борба искри кај што л'штат –
блазе, речи на душата
има зошто душа да е!

исповедно-патриотска песна

Цитат за овој час:

„Тешко ние да можеме да најдеме
во нашата културна историја
друга толку монолитна личност
како Рацин, што по еден
творечки начин гради мостови
меѓу минатото и иднината, што знае на
здрави основи да создава
културна традиција... Блаже Конески

КРАЈ

ВАЖНО

ДООБЈАСНУВАЊЕ

Бели мугри е збирка поезија од Кочо Рацин, објавена во 1939 година во Самобор близу Загреб. Таа е трета стихозбирка објавена на македонски јазик по стихозбирките на Венко Марковски, „Народни бигори“ и „Огинот“, објавени во 1938 година. Стихозбирката е испечатена на 25 ноември во печатницата на Драгутин Шпулер во 4.000 примероци. Според вообичаената комунистичка практика, насловот е испечатен со црвени букви, а поради опасноста да се дознае идентитетот на авторот, Коста Солев ја објавува под псевдонимот „К. Рацин“.

Црвен наслов на корицата, а над него името К.Рацин. Импресивен симболичен наслов што означува премин од темнината, од тешкото ропство што го носеше неговиот народ кон светлината на денот што се раѓа, чекорење кон новиот ден на деновите.

Извонредно крупен настан во културната и политичката историја на македонскиот народ и пошироко. Тоа е врвен дострел на неговото творештво. Дело неделиво од неговиот живот и неговото класно и национално определување. Дело со кое ги потврдува можностите за изразување и на најсуптилните чувства на јазикот кој е забрануван и одрекуван.

ДООБЈАСНУВАЊЕ

Творечки се потпира врз достоинствата што ги носи македонското народно епско и лирско творештво збогатени со сопствен творечки однос. Се создава поезија изворна и своевидна, автентична и длабоко доживеана со јазик на убавината. Со полна поетска сугестивност и емотивност ги изразува црнилата на животот на македонскиот човек и вечните стремежи на човекот за подобар, поправичен свет, песни што ќе ги отворат прозорците за племенит културен натпревар со другите народи во светот. Со „Бели мугри“ се отвори пат на современата македонска литература и така Кочо Рацин стана основоположник на современата македонска литература.

Полицискиот режим ја оценува големината и значењето на оваа книга во буђењето на националната и класната револуционерна свест, на самосвеста на македонскиот народ и отпочнува со голема потеря по авторот и книгата „Бели мугри“. Се испраќаат потерници од Министерството за внатрешни работи и банските управи до сремските начелства и испостави за заплenuвање на „Бели мугри“ и за апсење на Рацина.

ДООБЈАСНУВАЊЕ

„**Бели мугри**“ од Самобор по разни патишта се пренесува низ Југославија и како буреветник ја огласува свеста на македонскиот човек за неговите права на слободен живот.

Со неговото перо се искажува богата творечка природа, што извира од корените на животот, на угнетениот и поробениот народ, за да мине во пркос и отпор, за чекорење кон сончевата слобода. Со својата поезија на македонски јазик, тој ги создаваше вредностите на македонската национална култура и го објавуваше нејзиното право на слободен развој токму во времето кога беше одрекувана и забранувана.

Рацин го завршува животот на трагичен начин. Вечерта на 13 јуни, додека се враќал во партизанската печатница на планината Лопушник, Кичевско, смртоносно бил застрелан од стражарот којшто го чувал пристапот кон печатницата.

ДООБЈАСНУВАЊЕ

„И ако не умрам дома
туку кај што стии пиштат
в борба искри кај што л'штат -
блазе речи на душата
има зошто душа да е!“

„Ако куќа не направив
со високи шимшир порти
куќа цел свет братски ми е,
братски срце што отвора,
срце - порта највисока,
срце - куќа најширока“.
(„Татунчо“)

Стихозбирката опфаќа
12 песни:

Денови
Печал
Селска мака
Тутуноберачите
Ленка
Проштавање
Балада за непознатиот
Елегии за тебе
Утрото над нас
Татунчо
На Струга дуќан да имам
Копачите

ВАЖНО

Во овие стихови Рацин го предвести сопствениот животен крај. Во нив е вткаена и револуционерната пролетерска порака за високите човечки идеали.

ДОПОЛНИТЕЛЕН МАТЕРИЈАЛ (информативно)

Притисни **Shift+F5**

КОЧО РАЦИН

(1908-1943)

Кочо Рацин е, без сомнение, средишна личност во македонската литература меѓу Двете светски војни и еден од основоположниците на современата наша поезија. Неговиот придонес како поет е неспорен, но не е без значење ниту неговото ангажирање како прозаист, како публицист, дури и како историчар и литературен критичар. Севкупниот негов ангажман бил плод на неуморната работа да ги осознава противречностите на општеството во кое живеал, засновано на експлоатација на наемните работници, на кои тој им припаѓал од своето раѓање. Роден е Велес, во повеќедетното семејство на Апостол и Марија Солеви. Поради сиромаштија го напуштил школувањето во првиот клас на гимназијата, за да му биде од припомош на татко му во грнчарскиот занает. Ниту напорната работа не можела да го отргне од желбата да чита и да се наобразува.

Во слободното време, и особено ноќе, читал сè што ќе му дојде прирака. Дури читал и дела од автори кои биле тешко разбирливи за неговата возраст (Хегел и др.). Веќе на 20 години поетскиот изблик ќе го преточи во песната Синови на гладот, како и во прозниот состав Резултат, напишани на српски јазик. Покрај револуционерната борба на која ѝ останал верен до крајот на својот живот и поради која често бил затворан и интерниран, Рацин наоѓал време да ѝ се посвети и на литературната дејност. Покрај пишувањето на поезија и прозни состави, Рацин се јавува и како уредник на весникот Искра во кој соработувале повеќемина напредни писатели од Македонија. Уште позначајно е што тој организирал литературни читања на кои се демонстрирал отпор против тогашниот режим. Од тие причини постојано бил под присмотра на полицијата.

По окупацијата на Југославија, Рацин бил заробен и интерниран, за потоа да побегне од логорот. Извесно време престојувал во Софија каде што се среќавал со група млади македонски писатели, меѓу кои бил и Коле Неделковски. По неговата трагична смрт, Рацин се вратил во Македонија и одново бил проследуван од полицијата на новата власт - на бугарската, која го уапсила и интернирала. Во пролетта 1943 година се приклучил на партизанските единици на Народноослободителната војска на Македонија чиј Главен штаб се наоѓал на планината Лопуштник. Бил ангажиран околу издавањето на борбеното гласило Илинденски пат, како и на збирки со македонски народни песни. Животот несреќно го завршил на 13 јуни истата година, во околности кои не се докрај разјаснети.

Творечката дејност Рацин ја започнал со стихови посветени на саканата девојка Рахилка - Раца Фирфова. Од тој период е стихозбирката во ракопис Антологијата на болката, со песни напишани на српски и бугарски јазик. На страниците на некои списанија биле објавени повеќе негови песни, а заедно со уште двајца другари ја отпечатиле стихозбирката 1932. Неколку години подоцна (1936) ја објавил и првата песна на македонски јазик До еден работник. Врв на Рациновото творечко созревање е објавата на стихозбирката Бели Мугри (1939, Самобор кај Загреб). Нејзината појава со интерес била проследена од напредната критика и била растурана на просторите на тогашната држава и пошироко. Таа мала книшка (со сè на сè 12 песни) ќе поттикне и охрабри и други млади македонски автори да се свртат кон сопствениот јазик.

Во нашата литературна историја Кочо Рацин е познат и како автор на повеќе прозни дела, објавени низ периодичните списанија или по неговата смрт (Во каменоломот, Тутуноберачите, Пладне; Татко, Радоста е голема; делови од недовршениот роман Опиум /Афион). Речиси сите ја обработуваат социјалната тематика. Интересот на Рацин за историјата на нашиот народ најдобро можеме да го согледаме преку објавените статии за Богомилството кое како социјално движење од Македонија, преку Босна се раширило низ повеќе европски краишта. Една од трите статии е објавена и на македонски јазик. Рацин како литературен критичар напишал повеќе статии и прилози кои се однесуваат на Развитокот и значењето на една наша нова книжевност (читај македонската).

Сепак, заслугите на Рацин за нашата литература се највредни на полето на поезијата. Со песните од стихозбирката Бели мугри ја премостува празнината настаната по Константин Миладинов, да се пишува на народен јазик и по углед на народната поезија. Во речиси сите песни (со исклучок на Копачите и донекаде Утрото над нас, Тутуноберачите и Елегии за тебе) се користи метриката која е застапена во народната песна. Во поглед на мотивите, песните се главно социјални и во нив се пее за тешкиот аргатски живот (Денови, Селска мака, Печал и Тутуноберачите). Подлогата на Татунчо, Елегии за тебе и Утрото над нас е родољубива, додека за Копачите ќе кажеме дека е таа нагласено револуционерна. Песната Ленка е една од најубавите елегии во нашата уметничка поезија. Иако фонот на песната е социјален, восхитува лиризмот кој е проткаен низ целата песна:

И ноќе кога месечко гроб ѝ со свила виеше, ветерчок тихо над неа жална ѝ тага рееше: „Зошто ми, зошто остана кошула недоткаена? Кошула беше даровна...”

Воведната песна во збирката **Денови** на најубав начин ја ја отсликува поврзаноста на Рацин со народната песна. Напишана е во осумсложник (осмерец), со два дактила и еден трохеј во средината, кои се типични и народната поезија. Со употреба на повеќе стилски фигури (споредба на почетокот: Како на вратот ѓердани; контрасти: роди се човек - роб биди, роди се човек - скот умри; метафори, клетви ај пуст да е, пуст да би останал; и симболи: алки ковани, синџир железен) поетот пее за ропската положба на аргатите:

Скотски цел живот работи за други туѓи имоти. За туѓи бели дворови копај си црни гробови!

Во **Тутуноберачите** поетот ги прикажува бледите и испиени лица, кои со мака секој лист тутун по неколку пати го превртуваат низ прстите, со насолзени очи и поглед во кои има и надеж и јад, го очекуваат денот кога треба да им се измери и плати трудот: Денот ли дојде тој да се мери – мерка му нема, а в градите длаби без да се запре, без дно да најде... Кантарот носи лисјето златно а в гради луто далгите беснат на жолтата мака – на жолтиот тутун на жолтата пот на раците ни!

Копачите е песна во која провејува поетовиот оптимизам дека ќе дојдат подобри времиња. Тие светли денови ќе дојдат само со борба која ќе ја поведат тие што се угнетени. Само здружени и од цел свет со работа со труд ќе можат да го направат поубав. Песната почнува и завршува со истите стихови: Се к'ти ноќта црна! Се рути карпа – мрак! И петли в село пеат и зората се зори – над карпа в крв се мие и темнината пие силно светнал ден! Целата песна е исполнета со метафорчност и симболика, низ која е проткаен повикот На работа // на труд!

Копачите е песна исполнета со револуционерен патос, но и песна со силна верба за новиот светол ден. Низ сите песни на Рацин се огледува љубовта кон малиот човек, кон оној кој е ограбуван, чиј труд се потценува.

Иако Рацин во песните тргнува од непресушните извори на народното творештво, тој во нив внесува нови доживувања, нови мотиви и идеи. На експресивните елементи од народните песни им придодава современа, и би рекле, модерна сензибилност. Затоа неговата поезија колку била блиска до времето кога е создавана, толку е актуелна и денес и ќе биде секогаш, додека постои социјална неправда и нееднаквост. **Цитат за овој час:** „Тешко ние да можеме да најдеме во нашата културна историја друга толку монолитна личност како Рацин, што по еден творечки начин гради мостови меѓу минатото и иднината, што знае на здрави основи да создава културна традиција... Блаже Конески

- Иако не многу обемно, Рациновото дело е разновидно непроценливо значајно за целата македонска култура. Освен поезија, тој пишувал и проза, а има објавено и повеќе статии и студии. зад себе оставил неколку раскази како и незавршениот роман „Афион“.
- Неоспорно е дека својот највисок творешки домен Кочо Рацин го постигнал во поезијата и тоа со книгата „**Бели мугри**“. Во дванаесетте песни колку што се содржани во збирката се чини дека е насобрана сета аргатска и печалбарска мака на еден мал, но витален народ. Тоа се песни што ги испеал човек кој во своите гради носел „срце-на срца срцето“ и до болка ја почувствувал и доживеал судбината на својот народ.

- Кочо Рацин е роден 1908г.во Велес,во сиромашно грнчарско семејство.Вистинското име му е Коста Солев.Поради немањето материјални средства,бил принуден да ја напушти гимназијата и да работи на татковиот занает-грнчарството.Книгата останува негов верен сопатник.
- Работи како коректор во весникот **„Вардар“**.Членува во комунистичка група.
- Големата љубов кон читањето и книгата ќе ги круниса со издавањето на збирката „Бели мугри“ -1939г.во Загреб.
- По враќањето од интернација Рацин оди во партизани.Трагично загинува на планината Лопушник 1943г.

ПРЕДАВАЊЕ

од учебникот

(информативно)

Притисни **Shift+F5**

Важно

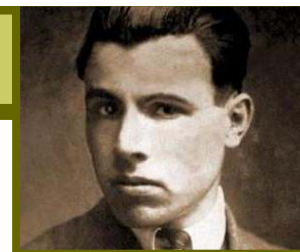

Кочо Рацин

КОЧО РАЦИН

(1908 – 1943)

Поважни биографски податоци

Кочо Солев, со литературната додавка во презимето – Рацин живее живот од неполни четири децении и остава зад себе богато и разновидно, во жанровска смисла, дело, кое се смета како пресвртна етапа во развитокот на поновата историја на македонската литература.

1908 е роден во Велес, на ден 22 декември. Родителите на Рацин се: Марија и Апостол. Таткото на поетот се занимава со грнчарски занает.

Како младинец се вклучува во работничкото движење. Станува еден од првенците на комунистичката младина во Велес (Сојуз на комунистичката младина на Југославија).

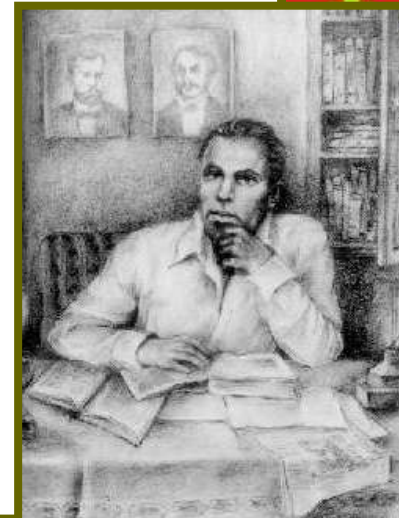
1928 – Избран е како делегат за IV Конгрес на Комунистичката партија на Југославија одржан во Дрезден, во Германија. Патува илегално на Конгресот. Со тоа почнуваат бурните настани во неговата биографија: прогонуван е од страна на полицијата, затворан, осудуван.

1930 – Преминува во Скопје, во потрага по работа, но и по поширок мегдан на кој ќе ги раздипли силите – револуционерни и творечки. Работи како каменоделец на новоградби, а потоа и како коректор во весници;

Го уредува и го организира целосно објавувањето на илегалното гласило на Обласниот комитет на Комунистичката партија на Југославија за Македонија – „И с к р а“.

Често го менува местоживеењето: Скопје, Белград, Загреб. Полицијата го следи постојано и го апси.

1941 – Интерниран е во злогласниот логор во Ивањица, покрај Белград. По капитулацијата на Југославија (април 1941) се враќа во Македонија. Се активира во Народноослободителното движење. Прогонет е од бугарските окупациски власти, кои го интернираат во Бугарија, за да го изолираат.

ЖИВОТ ИСПОЛНЕТ СО РЕВОЛУЦИОНЕРНА БОРБА И ТВОРЕШТВО

Не е воопшто ни малку случајно што се подзапираме врз повеќе пунктови од животната врвица на писателот Кочо Рацин. Таа кратка животна врвица од вкупно 35 години живот е исполнета со премногу настани што се врзуваат за македонската историја. Впрочем, тој на својата сакана татковина Македонија целосно ѝ се посветува и подарува, жртвувајќи сè со што располага. Рацин е едно чудесно обединување на две гласовити составки: на борец и на творец, па на Македонија ѝ подарува пример и образец на ретка драгоценост со која поколенијата ќе се гордеат и ќе ја проучуваат. Се образовал главно самостојно, вон училишни институции, како самоук (автодидакт), достигнувајќи интелектуални височини недостижани во времето и средината.

Рацин е тоа што е – постојан инспиративен извор и сложен предизвик на сите наши реплики со минатото и сегашноста. Тоа нè обврзува сите нас што го проследуваме неговото творештво да се однесуваме кон неговото импозантно дело со длабока почит. Неговиот творечки опус е жанровски разновиден, содржински маркантен, а како уметнички дострел неповторлив, специфичен, оригинален. Би се рекло, со зборовите на критичарот Димитар Митрав – „тој е свет во светот на нашата литература“.

Рациновиот животен крај е порабен со морничавите црни линии на своевидна трагика. Неговата импозантна животна врвица, исткаена сета од живите импулси на витална и волева личност, проникната сета од ведрите тонови на силна вера во животот, од оптимизам што понесува и зрачи, беше пресечена предвремено и насилно од неочекуван несрекен случај што има тежина на национална катастрофа. Тежок настан што е обременет од грдите призвucci на непожелна мистерија. Но, смртта си го стори своето, упатувајќи нè напати кон размислите дека Рацин му припаѓаше на племето на несреќниците, зашто токму нему му беше одземена

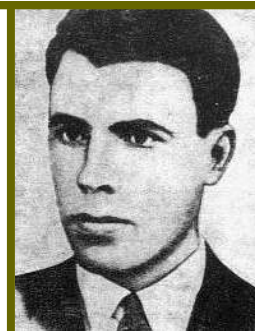
можноста од потребното доречување, нему, кому дарбата му втисна уште од младини карактеристични белези на ретка и несекојдневна уметничка појава. Беше еден од ретките и големите.

*
* *

Рацин спаѓа во редот на бројните балкански дводомни автори. Тоа се писателите што се служат со повеќе литературно-јазични норми. Тој е билингвален, а може да се нарече дури и трилингвален автор, каков што е случајот со неговиот голем претходник, Григор Прличев. Пишува на српски, на бугарски и на македонски јазик. Се разбира, македонскиот јазичен израз му е приоритетен, но, историските околности сè уште не ја прогласиле македонската јазична литературна норма за официјална во Македонија. Тоа ќе се случи една година по Рациновата предвремена смрт!

Рациновиот литературен почеток е врамен во циклус од триесетина кратки песни, скици, недовршени записки. Објавувајќи ги за првпат во српскиот јазичен оригинал и во македонски препев, ние ги претставивме под заеднички наслов како „Стихови и дописки до Раца“. Тоа се всушност, текстови втиснати ракописно врз триесет и една поштенска картичка, текстови поштедени од забот на времето за да останат како сведоштво за Рациновиот литературен почеток и како вербален спомен за една незбидната љубов на поетот. Овој литературен почеток, плиснат врз околу шестотини редови во стих и проза, пишувани се со мастило и крв врз малите бели латици на поштенските картички, испраќани во 1928 и 1929 година до младата велешанка Рахилка – Раца Фирфова. Тоа е девојката од чие име поетот ќе го состави своето презиме како литературен псевдоним.

Песните од стихозбирката *Анџолоџија на болкаџиџа* Рацин нема да ги објави! Кои се причините за необјавувањето, не се знае. Бездруго, поетовата воздржаност не е наложена поради литературни околности! Рацин продолжува да граба во литературата со несокриени амбиции: се пројавува во подрачјата на прозната и критичко-есеистичка реч, со несокриени претензии за остварување на позабележливи успеси. Оттука, нема да се погреша ако причините за подиставање на ракописот на стихозбирката *Анџолоџија на болкаџиџа* понастрана, се побара во комплексот на посложената проблематика што тежи врз плешките на нашиот поет: во преориентацијата кон македонскиот јазичен израз, во напуштањето на народната литературно-јазична норма!

Анџолоџија на болката како почеток на Рациновиот поход во поезијата се движи преку пренагласената емоција и вербалната ерупција низ кривки лирски кажувања, коишто авторот не сака да ги плисне пред јавноста не поради свеста за нивната незакрепнатост, туку поради нивната припадност на една строга интима, во којашто нема право секој да поднаспе. Се разбира, многушто тука е невешто стокмено, та неговата интимна исповед не е облечена во пораскошно интимно руво. Тука емоцијата, погодена од болката на невозвратена љубов го блокирала и творечкиот здив и смирената размисла, па зборовите започнале да се прелелкаат во сопствената немоќ кон која придонело и посромното познавање на двете јазични литературни норми – српскохрватската и бугарската – кон кои дваесетгодишниот дебитант во литературата посегнал без повисоки подготовки.

Преку стиховите од циклусот „О Г Н О М Е Т“ (1928–1938), пишувани на српскохрватски јазик, се добива поцелосна претстава за Рациновата поезија пишувана на инородниот за авторот јазичен израз. Тоа е резиме на една развојна етапа во рамките на Рациновата книжевна авантура, нејзина своевидна илустрација. Песните, седум на број, објавувани се во Скопје, Белград, Загреб и Сараево, а потпишувани со К. Рацин и Невен Пејко.

Единствената книга што ја издава за време на својот живот е стихозбирката *Бели муџри*, издадена во Загреб, во периферната населба Самобор, во текот на 1939 година. Стихозбирката е објавена на македонски јазик, кирилично писмо и содржи вкупно дванаесет песни (како одделни наслови) или вкупно дваесет и три одделни поетски целини со вкупно шестотини и дванаесет стиха.

Појавата на Рацин со *Бели муџри* се зема за важен настан во најновата македонска литература, се третира како исклучителен датум во македонската култура воопшто.

Книгата е отпечатена во 4000 примероци и пренесена илегално во Македонија. Веднаш по нејзиното отпечатување е забрането нејзиното растурање од страна на државниот обвинител на Загреб. Но забраната доаѓа со задоцнување. Сиот тираж веќе е растурен низ Југославија и Бугарија. Случајот посака две најпознати, епохални книги во историјата на македонската литература и култура – Зборникот од македонски и бугарски народни песни на браќата Миладиновци (1861) и првата и единствената книга песни од Кочо Рацин – *БЕЛИ МУГРИ* (1939) да се појават во Загреб, во главниот град на Хрватска. Со нив се заокружува еден долг период на развиток на македонската култура и литература (1861–1939), период којшто трае речиси осум децении, па заокружува развојна етапа на македонската литература

што ги носи сите белези на една стилска формација, специфична по тоа што во себе ги обединува стилските ознаки на романтизмот, реализмот и модерната, но низ сето свое траење се потпира врз плодната почва на фолклорната традиција, развивајќи ја и одгледувајќи ја системно својата впечатлива народносна (и: национална) самобитност и нагласеност. Има нешто копотилаво во таа цврста врска со фолклорната традиција – таа е најсилната бариера против отуѓувањето на Македонците од нивната етничка суштина. Сочуваната одломка од есејот на Рацин за македонската народна песна ја објаснува генезата на неговите *БЕЛИ МУТРИ*. Во овој запис се вели: „Песната на Македонија е нејзина молитва, огледало на нејзината душа и нејзина воздишка... песната ѝ е проста, проткаена со многу тага, со едно трогливо спокојство, во кое има и плач и мака, но и надеж...“

Се чини, ова како да е авторецензија за *БЕЛИ МУТРИ*!

Прашања и задачи:

1. Низ какви лирски и лирско-епски жанрови се остварува поетот Кочо Рацин?
2. Во што е спецификата на Рацин како билингвален и трилингвален автор?
3. Објаснете ја преродбенската профилација на Рацин?
4. Кои се според вас најрационаовски песни во поезијата на Рацин?
5. Се вели: по Рацин е полесно да се пишува на македонски! Како ја подразбирате оваа определба? Што сè може да се подразбере под ознаката: рацинизација на македонската литература?
6. Може ли да се доведе во врска Рациновата *Анџоложија на болкајџа со Бели муџри*?
7. Зошто Рацин не се решил да ја објави *Анџоложијата на болкајџа*?
8. Дефинирајте ја уникатноста на Рациновиот литературен опус?

Од „НА СТРУГА ДУКАН ДА ИМАМ...“ песна седма

Тешката тага, тешката,
тешката тешко засвири!
Севда е тешка, голема,
уште потешка прокуда!

Наточи вино крававо!
Наточи на вересија!
Донеси да ја коваме
на Крали Марко сабјата!

В горите лисја окапале –
В избите веи м'скаат!
В поле над млади јаганца
ножеви остри л'скаат.

На Струга дуќан да имам
на ќепенците да седам,
да видам, само да видам
и на ќепенкот да умрам!

ОД „ЕЛЕГИИ ЗА ТЕБЕ“ песна шеста

Исцедете, ограбете
пот и труд и меса голи,
уста пуста затворете
да не каже оти боли.

Очи црни ископајте
да гледаат не давајте,
раци машки прекршете
срце лудо наранете.

Угаснете и светлини!
Мрак да биде – каракамен.

Има, има – в темнината
нешто живо пак да свети:
има болка на душата
има души наранети.

Болка боли – болка гори
болка пече, душа мори.
А болката кога свети –
тешко, тешко, тешко клети!

Од „ЕЛЕГИИ ЗА ТЕБЕ“ песна втора

Таму горе на небото
зора руди, земја буди,
ден морави шири крила
и алова точи свила,
таму зора црвенеа –
мое срце ми црнее.

Ископајте длабок бунар
извадете ладна вода
натопете лути рани
да не горат, да не болат.

Зоро златно и румено!
Зоро слатка посестримо!
Ти изгреваш на далеку –
дали еднаш ќе изгрееш
силно, силно, дури милно
над долови и над гори,
над полиња и над реки,
над мојата татковина?

ПЕЧАЛ

Нема ли живот, нема ли
љубов за живот голема,
љубов за живот човечка
у виа гради аргатски?

Нема ли срце, нема ли
срце – на срца срцето,
срце – ширини широко,
срце – длабини длабоко –
цел свет да збере, па да е
за виа гради малечко?

Нема ли бел ден, нема ли
ден да е на деновите,
ден да е на аргатите –
ден – с'лнце вишум високо,
ден – море ширум широко,
сл'нце да запре, да стои
и времето зачудено:

срцето пука обрачи
и плиска знаме алово,
срцето што се отвора
и шири ширно широко –
целиот свет да загрне!

ДЕНОВИ

Како на вратот ѓердани
ниски камења студени,
така на плешки денови
легнале та натежнале.

Денови ли се – денови,
аргатски маки големи!

Стани си утре порано
дојди вечер подоцна,
наутро радост понеси
навечер тага донеси –

ај, пуст да е, пуст да би
останал живот кучешки!

Роди се човек – роб биди
роди се човек – скот умри,
скотски цел живот работи
за други, туѓи имоти.

За туѓи бели дворови
копај си црни гробови!

За себе само тргај си
за себе маки тргај си –
нижи се гердан денови
нижи си алки ковани,

нижи си синџир железен
околу вратот навезен!

ЛЕНКА

„Билјана платно белеше...”

Откако Ленка остави
кошула тенка ленена
на разбој недовезена
и на наломи отиде
тутун да реди в монопол –
лицето ѝ се измени
веѓи паднаа надолу
и усти свија кораво.

Не беше Ленка родена
за тија пусти тутуни!
Тутуни – ж’лти отрови
за гради – китки розови.

Прва година помина
грутка в срце ѝ легна,
втора година помина
болест ја в гради искина.
Трета година земјата
на Ленка покри снагата.

И ноќе кога месечко
гроб ѝ со свила виеше
ветерчок тихо над неа
жална ѝ тага рееше:
„Зошто ми, зошто остана
кошула недоткаена?
кошула беше даровна...”

